

Род назоўнікаў

103. Разгледзьце малюнак.

Якія рэчы трымаюць дзеці? Што кожны гаворыць пра сваю цацку? Вусна дапоўніце размову дзяцей патрэбнымі словамі.

— Гэта **Ён мой**, — сказаў хлопчык.

— Гэта **Яна мая**, — прамовіла дзяўчынка.

— Гэта **Яно маё**, — выгукнула маленькае дзіця.

Назоўнікі ў форме адзіночнага ліку адносяцца да аднаго з трох родаў: **мужчынскага, жаночага або ніякага**.

Да назоўнікаў мужчынскага роду можна падставіць словы **ён, мой** (хлопчык, верталёт). Да назоўнікаў жаночага роду — **яна, мая** (дзяўчынка, лялька). Да назоўнікаў ніякага роду — **яно, маё** (дзіця, вядро).

104. Размяркуйце і запішыце назоўнікі ў тры слупкі.

Тата, вясло, лодка, веласіпед, возера, самакат, дзядуля, мыш, поле, бабуля, дзіця, дом, жыццё, цацка, хваля.

Узор: ён, мой яно, маё яна, мая
тат[а] вясл[о] лодк[а]

Вызначце род назоўнікаў у кожным слупку. Абазначце ў іх канчаткі.

Назоўнікі кожнага роду маюць свае родавыя канчаткі:

мужчынскі род (м. р.): дзядзьк[а], дзядул[я], лес[];

жаночы род (ж. р.): сасн[а], яблын[я], печ[];

ніякі род (н. р.): акн[о], зерн[е], галл[ё], кацян[я], наветр[а].

105. Прачытайце. Які настрой перадаецца ў вершы: сур'ёзны ці жартоўны? Якія птушкі адлюстраваны на малюнку?

Птушкі

Ча́пае ча́пля,
жо́раў жыру́е,
бусел у ботах
па лужах вандруе.
Ка́нькае ка́ня.
Плі́ска ля́тае.

Дзяцел стракаты
зязюлю пытае:
— Дзе ты, зязюля,
падзела яечка,
чаму не паклала
ў сваё ты гняздзечка?
Е. Лось.

А **жыру́е** — шукае ежу, корміцца
ка́ня — *рус.* чибис

Выпішыце выдзеленыя назоўнікі. У дужках абазначце іх род.

Узор. Чапля (ж. р.), ...

106. Прачытайце скорогаворку. Спішыце, устаўляючы прапушчаныя літары. Абазначце род назоўнікаў.

У пе.. пчала паставіла піро.. . За павідлам пайшла, а піро.. — за паро.. . (А. Зэкаў.)

?! Карыстаючыся падказкай, растлумачце, як вызначыць род у форме слова *за павідлам*.

Падказка: *за павідлам* — (ш т о?) *павідла* (яно, маё).

Навучыцеся хутка і правільна вымаўляць скорогаворку. Назавіце ў ёй словы, якія адрозніваюцца двума гукамі.

107. Дапоўніце сказы патрэбнымі словамі і запішыце. Абазначце род назоўнікаў.

Нічым не запраўлены мясны адвар — гэта

Мяса, зваранае ў булёне, называецца ... мясам.

булённым

булён

Знайдзіце ў сказах формы аднаго і таго ж назоўніка. Абазначце канчаткі ў гэтых словах.

Знайдзіце ў сказах аднакаранёвыя словы. Абазначце ў іх карань. Растлумачце правапіс выдзеленых літар.

булён

108. Да назоўнікаў мужчынскага роду падбярыце па ўзоры назоўнікі жаночага роду. Запішыце пары слоў.

Дзядуля — бабуля, тата — ..., дзядзька — ..., сын — ..., унук —

Плывец — плыўчыха, ткач — ..., настаўнік — ..., артыст — ..., піяніст —

Баран — авечка, певень — ..., кот — ..., казёл — ..., ліс —

109. Прачытайце. Падумайце, чаму назоўнікі размеркаваны на тры групы.

1. Капуста, часнок, пячэнне, малако, кефір.

2. Вёслы, дарогі, дубы, вочы, сталы.

3. Нажніцы, акульяры, арэлі, джынсы, кансервы.

Запішыце тую групу назоўнікаў, у якой вы можаце вызначыць род. Укажыце род назоўнікаў.

?! Карыстаючыся падказкай, растлумачце, як вызначыць род у другой групе назоўнікаў.

Падказка: *вёслы — вясло (яно, маё).*

У якіх назоўнікаў вы не змаглі вызначыць род?

Каб вызначыць род назоўніка, які ўжыты ў форме множнага ліку, трэба паставіць яго ў форму адзіночнага ліку, затым падставіць словы *ён, мой (м. р.), яна, мая (ж. р.), яно, маё (н. р.): кнігі — кніга (яна, мая) — жаночы род.*

У назоўнікаў, якія ўжываюцца **толькі ў форме множнага ліку, нельга вызначыць род.**

110. Прачытайце. Які настрой перадаецца ў вершы? Чаму?

Мы на дошчачкі паселі
і разгушкалі арэлі.
І цяпер не толькі самі —
сонца гушкаецца з намі.

Н. Галіноўская.

Спішыце. Вызначце род назоўнікаў. Падкрэсліце назоўнік, у якім нельга вызначыць род.

111. Прачытайце тэкст. Хто такая Ляля? Якой вы сабе яе ўявілі?

У кожнай пары́ года ёсць свая ўладарка. Ба-
гіняй **вясны** лічыцца Ляля. Гэта маладая пры-
гожая дзяўчы́на ў сукенцы, сатка́най з сонечных
промя́ў. За спі́най у яе зялёнымі хваля́мі
ўздываюцца **косы**. Калі з'яўляецца Ляля, лес
упрыгожваецца **пралескамі**. Яны блакітныя і
пяшчотныя, як **вочы** ў багіні вясны. Нездарма пра
прывабных і добрых дзяўчат у **народзе** кажуць:
«Прыгожая, як Ляля!»

A ўладарка — гаспадыня

Выпішыце выдзеленыя назоўнікі. Вызначце іх род.

Творчая хвілінка

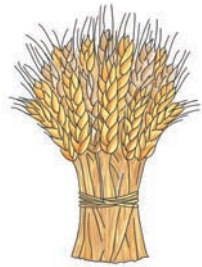
Ці ведаеце вы, як і калі нашы продкі адзначалі свята ў гонар Лялі? Знайдзіце адказ на гэта пытанне ў інтэрнэце.

112. Прачытайце прыказку. Чаму так гавораць? Спішыце. Вызначце род назоўнікаў.

Вясну хваляць за дажджы і сонца,
а лета — за снапы і вазы.

сноп — звязка сцёблаў збажыны

113. Спішыце загадку. Дапішыце слова-адгадку.

Зубы маюць,
але не кусаюцца,
лета прыйдзе —
на лузе ўвіхаюцца.
Покуль рукі твае
не аслаблі —
сенам, саломай
не грэбуюць ...

М. Чарняўскі.

увіхаюцца — стараюцца

не грэбуюць (сенам, саломай) — *тут:* выконваюць любую работу

Вызначце род назоўнікаў. Падкрэсліце назоўнік, у якім нельга вызначыць род.

114. Разгледзьце малюнкi. Скажыце па-руску, што на iх намалявана.

Мужчынскі род

Жаночы род

Высокая таполя, белы рамонак, залаты медаль, зялёная салата, разумны сабака, шэрая гусь, смачны яблык.

Прачытайце спалучэнні слоў. Выпішыце ў адзін слупок спалучэнні слоў з назоўнікамі жаночага роду, у другі — з назоўнікамі мужчынскага роду.

?! Чаму трэба быць уважлівымі пры вызначэнні роду назоўнікаў у гэтых спалучэннях слоў?

Будзьце ўважлівыя!

у беларускай мове

доўгі цень (м. р.)
шэры пыл (м. р.)
моцны боль (м. р.)
прыгожы подпіс (м. р.)
высокая жырафа (ж. р.)
белая пара (ж. р.)

у рускай мове

длинная тень (ж. р.)
серая пыль (ж. р.)
сильная боль (ж. р.)
красивая подпись (ж. р.)
высокий жираф (м. р.)
белый пар (м. р.)

115. Дапоўніце сказы патрэбнымі спалучэннямі слоў з рубрыкі «Будзьце ўважлівыя!» на старонцы 68. Запішыце тры сказы на выбар.

1. Ад дрэва на зямлю лёг 2. Дзяўчынка зрабіла пад малюнкам. 3. Машына праехала па дарозе і падняла 4. аб'ядала лісце з дрэва. 5. падымалася над вадой. 6. прайшоў, калі Паўлік палячыў зуб.

Знайдзіце ў запісаных сказах назоўнікі, вызначце іх род.

116. Прачытайце тэкст па ролях. Каго з герояў размовы можна назваць жартаўніком, а каго — кемлівым, знаходлівым чалавекам?

Есць, а не расце

Дачка з татам ідуць па парку і сустракаюць жанчыну з пудзелем.

— Бачыш, які **маленькі** сабачка? — кажа тата. — А ўсё таму, што дрэнна есць.

— І зусім не таму, — не пагаджаецца дачка. — Собачка есць. Ён **знарок** такі **маленькі**, каб не рос. (*Паводле А. Экава.*)

Знайдзіце ў тэксце назоўнікі, вызначце іх род.

Вусна перакладзіце выдзеленыя словы на рускую мову. Чаму трэба звяртаць увагу на вымаўленне выдзеленых слоў?

117. Разгледзьце малюнак. Скажыце па-руску, хто на ім намаляваны.

Ніякі род

Прачытайце спалучэнні слоў.

Маленькае дзіця, прыгожае ягня, чорнае цяля, пародзістае шчаня, спрытнае жарабя, ласкавае кацяня.

Спішыце. Вызначце род назоўнікаў.

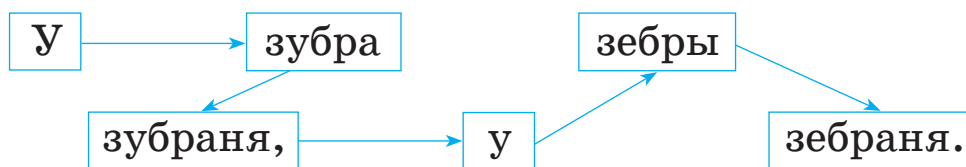
?! Чаму трэба быць уважлівымі пры вызначэнні роду назоўнікаў у гэтых спалучэннях слоў?

118. Утварыце пары слоў па ўзоры і запішыце. Вызначце род назоўнікаў. Абазначце ў іх суфіксы.

м. р. *н. р.*

Слон — *сланяня*, кот — ..., алень — ..., бу-
сел — ..., бобр — ..., тыгр —

119. Прачытайце скорогаворку Соф'і Шах па стрэлках і запішыце яе.

Рм Прыдумайце і дагаварыце падобныя скорогаворкі.

У ваўка ..., у выдры У ката ..., у казы
У слана ..., у савы

Запішыце адну са скорогаворакаў. Вызначце род назойнікаў.

120. Прачытайце словы. У слупку справа пазнаёмцеся з прыметай, па якой трэба выбраць словы ў кожнай групе.

1. Цень, бобр, боль, конь, жырафа.	м. р.
2. Гусь, сукенка, салата, медаль.	ж. р.
3. Бусляня, коцік, жарабя, кацяня.	н. р.

Сфармулюйце заданне да практыкавання і выканайце яго вусна.

121. Прачытайце тэкст. Як кацяняты пачынаюць вучыцца паляваць?

К..цяняты часта круцяцца вакол свайго хв..ста. Спрабуюць ухапі..ь яго лапкамі, зубамі.

Гэта не проста забава. Так ка..няты вучацца паляваць. З дапамогай хв..ста яны трэнірую..ь дакладныя рухі.

Спішыце, устаўляючы прапушчаныя літары. Вывзначце род назоўнікаў.

122. Прачытайце. Формы якога назоўніка ёсць у кожным сказе? Вусна пастаўце да іх пытанні ад выдзеленых слоў.

(...?)
У запарку **жыве** маленькая казуля. Ганначка
(...?)
яшчэ **не бачыла** казулі. Дзеці падрыхтавалі **пача-**
(...?) (...?)
стунак казулі. У вальеры яны **заўважылі** казулю.
(...?)
Усе **любаваліся** маленькай казуляй. Поўсць пры-
(н а ...?)
гожа **блішчыць** на казулі.

Випішыце назоўнік *казуля* разам са словамі, ад якіх ставілі пытанні. Абзначце канчаткі назоўнікаў.

Узор. Жыве (х т о?) казул[я], ...